

Prof. zw. dr hab. inż. Eugeniusz Dembicki

Profesor Eugeniusz Dembicki urodził się 18 grudnia 1929 r. w Wielkich Walichnowach, powiat tczewski w województwie pomorskim. Ojciec Profesora był urzędnikiem państwowym, delegowanym przez wojewodę pomorskiego w Toruniu i pracującym jako wójt komisaryczny w gminie Walichnowy Wielkie.

Do roku 1939 ukończył trzy klasy szkoły powszechnej.

W czasie okupacji uczestniczył w tajnych kompletach nauczania. Po zakończeniu wojny, w 1948 roku uzyskał małą maturę, a w 1950 roku w I Liceum i Gimnazjum w Gdańsku, w klasie matematyczno-fizycznej – świadectwo dojrzałości, z dyplomem przodownika nauki, upoważniającym do wstępu na wyższą uczelnię bez egzaminu wstępnego.

Pomimo zdeterminowanych zainteresowań uniwersyteckimi studiami z matematyki, ze względu na tradycję rodzinną (dziadek miał zakład budowlany, a ojciec po wojnie pracował w budownictwie) wybrał studia wyższe na ówczesnym Wydziale Inżynierii Lądowej i Wodnej Politechniki Gdańskiej, uzyskując w 1953 roku dyplom inżyniera, a następnie w 1956 roku magistra inżyniera w specjalności konstrukcje budowlane. Jednocześnie z podjęciem studiów magisterskich, w 1953 roku rozpoczął pracę naukową w Pierwszej Katedrze Matematyki Politechniki Gdańskiej, kierowanej przez prof. Waława Pawelskiego, na stanowisku młodszego, a następnie starszego asystenta.

Trzyletnia praca w Katedrze Matematyki umożliwiła Profesorowi ugruntowanie wiedzy z matematyki (którą był ciągle bardzo zainteresowany) i jej zastosowaniem w różnych dyscyplinach nauki (budownictwie, elektronice, informatyce).

W 1956 roku profesor Stanisław Hueckel, ówczesny rektor Politechniki Gdańskiej i kierownik Katedry Fundamentowania zwrócił się z prośbą do prof. Waława Pawelskiego o poleceniu jednego ze swoich asystentów do pracy naukowo-badawczej i dydaktycznej w ówczesnej Katedrze Fundamentowania na Wydziale Budownictwa Wodnego Politechniki Gdańskiej. Wybór padł na ówczesnego magistra inżyniera Eugeniusza Dembickiego, który po przejściu do Katedry Fundamentowania zajął się zastosowaniem metod matematycznych w szeroko rozumianej geotechnice oraz budownictwie morskim, pełnomorskim i stoczniowym.

Dostrzegając szybko zainteresowanie mgr. inż. Eugeniusza Dembickiego zagadnieniami teoretycznymi w mechanice ciała stałego i płynów oraz umiejętności i predyspozycje w tym zakresie, prof. Stanisław Hueckel postanowił wysłać młodego asystenta na studia doktoranckie na Wydziale Nauk Ścisłych Uniwersytetu w Grenoble we Francji.

Po zdaniu dodatkowych egzaminów z matematyki, fizyki i mechaniki, uzupełniających francuskie licencjackie studia uni-

wersyteckie, możliwe stało się rozpoczęcie w 1960 roku studiów doktoranckich z mechaniki ciała stałego i płynów, kontynuowanie pracy doktorskiej z teorii stanów granicznych gruntów i ośrodków niespoistych oraz uzyskanie w 1962 roku z wyróżnieniem stopnia doktora nauk technicznych na Uniwersytecie w Grenoble. Promotorem pracy doktorskiej był prof. Julien Kravtchenko, a recenzentem pracy doktorskiej do druku – członek Francuskiej Akademii Nauk i były jej prezes – prof. Albert Caquot.

W trakcie dwuletniego pobytu we Francji prof. Eugeniusz Dembicki poznał i nawiązał przyjacielskie kontakty z szeregiem wybitnych profesorów z całego świata. Należeli do nich między innymi profesorowie: Rivlin, Prager, Meyerhof, Sokołowski, De Beer, Meyer, Brinch Hansen, Olszak, Nowacki i Schulze.

Po powrocie do kraju w 1963 r. prof. E. Dembicki rozpoczął pracę poświęconą zagadnieniu parcia i oporu gruntu na ścianę oporową przy dowolnym obciążeniu działającym w naziomie, w którym zastosował metodę małego parametru Poicaré'go. Za pracę habilitacyjną pt. „Wyznaczenie rozkładu naprężeń wzdłuż ściany muru oporowego metodą charakterystyk”, której recenzentami byli członkowie rzeczywisti PAN: prof. Stanisław Hueckel, prof. Igor Kisiel i prof. Waława Olszak, uzyskał w 1965 r. stopień naukowy docenta, odpowiadający obecnemu stopniowi doktora habilitowanego.

W 1965 roku odbył sześciomiesięczny staż naukowy w ówczesnym Związku Radzieckim, na uczelniach wyższych w Leningradzie i Moskwie.

Od 1966 roku pracował jako nauczyciel akademicki na stanowisku docenta w Katedrze Fundamentowania, prowadząc wykłady z fundamentowania, hydrotechnicznych budowli morskich i dynamiki morza oraz seminaria naukowe z teorii stanów granicznych dla pracowników naukowych Zakładu Mechaniki Podłoża Instytutu Budownictwa Wodnego PAN w Gdańsku i Katedry Fundamentowania Wydziału Budownictwa Wodnego Politechniki Gdańskiej, przygotowując tych pracowników do uzyskiwania stopni naukowych doktora nauk technicznych w dyscyplinie budownictwo.

W 1967 roku, w związku z powołaniem prof. Stanisława Hueckla na stanowisko dyrektora Instytutu Budownictwa Wodnego PAN i członka Prezydium PAN, doc. Eugeniusz Dembicki objął obowiązki kierownika Katedry Fundamentowania, pełniąc funkcję kierownika Katedry do roku 2000 (z przerwą w latach 1969-73).

W 1971 roku otrzymał tytuł naukowy profesora nadzwyczajnego, a w 1977 profesora zwyczajnego.

W latach 1971-1974 przez dwie dwuletnie kadencje był powołany przez Ministra Szkolnictwa Wyższego na stanowisko dyrektora (dziekana) ówczesnego Instytutu Hydrotechniki, działającego na prawach Wydziału, mającego pełne prawa akademickie w dyscyplinie budownictwa wodnego i inżynierii sanitarnej. Pełniąc tę funkcję, główny nacisk położył na rozwój badań naukowych, laboratoriów dydaktycznych i badawczych oraz na istotne zwiększenie kadry naukowej i dydaktycznej Instytutu Hydrotechniki, motywując i dopingując pracowników Instytutu oraz

pozyskując samodzielnych pracowników naukowo-dydaktycznych z innych wydziałów i instytucji państwowych. W 1973 roku wprowadził nowy przedmiot „mechanika ośrodków rozdrobionych” w celu nauczania studentów podstaw teoretycznych, niezbędnych do zrozumienia wykładów z mechaniki gruntów.

W roku 1984 w demokratycznych wyborach na kadencję 1984-87 – prof. Eugeniusz Dembicki został wybrany na stanowisko Rektora Politechniki Gdańskiej. Pełniąc tę funkcję, położył – podobnie jak w przypadku dziesięć lat wcześniej pełnionej funkcji dziekana – nacisk na rozwój kadry naukowej i przyspieszenie procesu awansu naukowego poprzez szybsze uzyskiwanie stopni i tytułów naukowych.

Po zakończeniu kadencji rektora w 1987 roku, profesor E. Dembicki powrócił do pracy na stanowisku kierownika w macierzystej Katedrze. Zajął się intensywnie pracą naukową, dydaktyczną, redakcyjną i organizacyjną w wielu organizacjach naukowych i technicznych w kraju i za granicą. Z Jego inicjatywy w 1993 roku powołano między innymi pierwsze w Polsce Studium Doktoranckie z Geotechniki, rozszerzone następnie o tematykę inżynierii wodnej i inżynierii środowiska. W trakcie kierowania tym Studium przez Profesora, w latach 1993-2004 ukończono i obroniono 45 prac doktorskich (średnio 4 rocznie). Powstanie i działalność Studium Doktoranckiego przyczyniły się istotnie do rozwoju samodzielnej kadry naukowej Wydziału oraz awansu tej kadry do tytułu naukowego profesora (w tym autora niniejszego opracowania).

Podjął też Profesor wraz ze swoim zespołem badawczym, do którego należą od 43 lat, wszechstronne prace naukowo-inżynierskie dla różnych gałęzi przemysłu, w tym dla energetyki, gospodarki morskiej, rozwoju portów i stoczni morskich oraz złożonych obiektów budownictwa lądowego i wodnego.

Oprócz pracy w macierzystej Uczelni, profesor E. Dembicki aktywnie uczestniczy w krajowych i zagranicznych stowarzyszeniach naukowych z zakresu geotechniki, pełniąc szereg funkcji kierowniczych i reprezentacyjnych. Jako najważniejsze należy wymienić:

- Przewodniczący Oddziału Pomorskiego Polskiego Komitetu Geotechniki,
- Prezydent Polskiego Komitetu Geotechniki (1993-2002).
- Honorowy Prezydent Polskiego Komitetu Geotechniki (od roku 2002),
- Przewodniczący Sekcji Mechaniki Gruntów i Skał Komitetu Inżynierii Lądowej i Wodnej PAN i członek Prezydium Komitetu Inżynierii Lądowej i Wodnej PAN,
- Członek Prezydium Międzynarodowego Stowarzyszenia Mechaniki Gruntów i Inżynierii Geotechnicznej (1993-2002),
- Przedstawiciel Polskiego Komitetu Normalizacji w Europejskim Komitecie Normalizacji CEN w Brukseli.

Osiągnięcia zasłużonego geotechnika, jakim niewątpliwie jest profesor Eugeniusz Dembicki, najlepiej przedstawić zestawiając je syntetycznie dla poszczególnych rodzajów działalności.

Osiągnięcia dydaktyczne. Pragnę przytoczyć znaną sentencję łacińską *docendo discimus – ucząc innych, sami się uczymy*, ponieważ Profesor jako nauczyciel akademicki przez całe życie uczył innych w kraju i za granicą, sam przy tym rozszerzając i pogłębiając swoje zainteresowania naukowe i zawodowe.

Równolegle z 50-letnią pracą dydaktyczną w Politechnice Gdańskiej, w okresie 1993 – 2003, a więc przez dziesięć lat, kierował Katedrą Geotechniki na Wydziale Nauk Technicznych w Uniwersytecie Warmińsko-Mazurskim w Olsztynie. W tym czasie był łącznie promotorem około 180 prac magisterskich i około 50 prac inżynierskich.

Zajęcia dydaktyczne na studiach magisterskich i doktoranckich prowadził także jako: profesor nominowany w pięciu uniwersytetach francuskich (lata 1977-1992), profesor mianowany w Chorwacji, Niemczech, Włoszech i Australii (lata 1982-1989) oraz na zaproszenia indywidualne w 15 uniwersytetach zagranicznych (między innymi w Holandii, Danii, Belgii, Szwecji, Rosji, Finlandii, Chinach i Kanadzie).

Osiągnięcia naukowe. Tu z kolei przytoczę inną znaną sentencję łacińską: *verba volant, scripta manent* – słowa ulatują, pismo pozostaje, ponieważ Profesor jako naukowiec i badacz wiedzę swoją przekazał na piśmie w łącznie około 550 publikacjach, a w tym: 25 książkach i skryptach akademickich, opublikowanych przede wszystkim w Polsce, ale także we Francji, Australii, Belgii, Rosji, Chorwacji i Chinach, około 200 monografiach, studiach i rozprawach, około 170 artykułach recenzowanych i 150 artykułach i recenzjach drukowanych.

Wymienione opublikowane prace, stanowiące własne osiągnięcia Profesora oraz osiągnięcia Zespołu naukowego, którym kierował i którego pracę inspirował, dotyczą:

- nowej, oryginalnej metody dwuetapowego rozwiązywania równań różniczkowych stanu granicznego w gruncie dla złożonych warunków brzegowych,
- metody obliczania parcia i oporu gruntu dla małych kątów tarcia wewnętrznego – tzw. *metody małego parametru*,
- oryginalnej metody analitycznego sprawdzania stateczności słupów linii energetycznych obciążonych momentem wywracającym i siłą poziomą (wprowadzonej do normy państwowej),
- nowatorskiej metody mikrowybuchów do zagęszczania podłoża gruntowego (patent krajowy i zagraniczny),
- aplikacji metody optymalizacji wielokryterialnej dla fundamentów bezpośrednich i konstrukcji wsporczych,
- oceny bezpieczeństwa konstrukcji wsporczych z uwzględnieniem czynników obiektywnych i subiektywnych opartych na metodzie zbiorów rozmytych,
- opracowania metody dyspersji materiałów rozpuszczalnych w ośrodkach o podwójnej porowatości,
- aplikacji metody rozwiązań kompromisowych w geotechnice opartych na logice wyższego rzędu.

Szereg wymienionych osiągnięć naukowych powstało w ramach kierowanych przez Profesora prac doktorskich i habilitacyjnych oraz realizowanych Projektów Badawczych.

Kształcenie i rozwój młodej kadry. Zadanie to, spoczywające na każdym z samodzielnych pracowników naukowo-badawczych, w przypadku Profesora ma bardzo szeroki zakres w kraju i za granicą i może być wzorem dla innych, ponieważ jest On:

- promotorem 28 prac doktorskich (w tym 5 cudzoziemców),

- recenzentem 71 prac doktorskich (w tym 16 cudzoziemców),
- recenzentem 41 prac habilitacyjnych,
- recenzentem 10 wniosków o nadanie tytułu naukowego profesora zwyczajnego,
- recenzentem 26 wniosków o nadanie tytułu naukowego profesora,
- recenzentem 7 wniosków o powołanie na stanowisko profesora zwyczajnego,
- konsultantem 10 prac habilitacyjnych zrealizowanych w kraju.

W Katedrze kierowanej przez Profesora przygotowano 13 prac habilitacyjnych (w tym 1 w toku), a kilku doktorantów Profesora jest profesorami tytularnymi (w tym dwaj obecnie pracujący w Katedrze).

Profesor E. Dembicki opracował także – na wniosek Politechniki Gdańskiej, Politechniki Krakowskiej, Politechniki Łódzkiej i Politechniki Warszawskiej – sześć recenzji o nadanie najwyższej godności uniwersyteckiej – Doktora Honoris Causa tych Uczelni.

Istotnie przyczynił się do rozwoju i przyspieszenia awansu młodej kadry naukowej przez kierowanie w latach 1996-1999 programem naukowym Unii Europejskiej TEMPUS, prowadzonym w Politechnice Gdańskiej wspólnie z Uniwersytetem Fouriera w Grenoble, Politechniką w Turynie, Uniwersytetem w Padwie i Państwowym Instytutem Politechnicznym w Nancy.

Osiągnięcia naukowo inżynierskie. Swoją bogatą i wszechstronną wiedzę teoretyczno-poznawczą i uzyskane wyniki badań Profesor wraz z Zespołem współpracowników umiejętnie i w bardzo szerokim zakresie wykorzystywał cały czas w praktycznej działalności inżynierskiej jako konsultant, autor i współautor kilkuset ekspertyz i koncepcji rozwiązań dotyczących szczególnie złożonych przypadków fundamentowania i analizowania stateczności dużych obiektów budowlanych w kraju i za granicą posadowionych na podłożu gruntowym o nietypowej i nieregularnej budowie, pełniąc następnie nadzór naukowy nad prawidłową realizacją tych obiektów. Do najważniejszych z wymienionych obiektów budowlanych należą:

- obiekty hydrotechniczne w stoczniach Gdańska, Gdyni i Szczecina,
- fundamenty głębokie huty w Częstochowie,
- obiekty hydrotechniczne w Porcie Północnym w Gdańsku oraz w portach morskich w Gdyni, Szczecinie, Świnoujściu i Kołobrzegu,
- tunele i stacje metra w Warszawie,
- składowiska i stawy odpadów przemysłowych w Gdańsku, Janikowie i Inowrocławiu,
- fundamenty obciążone dynamicznie w elektrowniach i zakładach energetycznych w Koźmierzach, Ostrołęce, Szczecinie, Elblągu, Gdańsku i Gdyni,
- posadowienie płytkie lub głębokie nietypowych obiektów (*Sea Towers w Gdyni, tunel i centrum Sopot, Sanktuarium w Licheniu, mosty nad Rospudą, we Wrocławiu i Grudziądzu, nowy Dworzec Centralny w Warszawie, tunel drogowy pod Martwą Wisłą w Gdańsku, zbiorniki paliw płynnych w Rafinerii Gdańsk*),

- studium wykonalności kanału żeglugowego przez Mierzeję Wiślaną,
- koncepcja posadowienia obiektów morskiego Portu Centralnego w Gdańsku,
- obiekty przemysłowe i hydrotechniczne w Libii, Chorwacji, Egipcie, Algierii i na Ukrainie.

Działalność organizacyjno-redakcyjna. Obejmuje ona dwa zasadnicze nurty. Pierwszy z nich, którego Profesor był pomysłodawcą, inicjatorem i organizatorem, obejmuje:

- wprowadzenie do kalendarza Międzynarodowych Konferencji Europejskich 1st Baltic Conference on Soil Mechanics and Foundation Engineering zorganizowanej w 1975 r. w Gdańsku, w której był Przewodniczącym Komitetu Organizacyjnego; inicjatywa ta przyjęła się na stałe i zaowocowała zorganizowaniem w 2008 roku przez zespół współpracowników Profesora 11-th Baltic Sea Geotechnical Conference, w której profesor E. Dembicki był Przewodniczącym Międzynarodowego Komitetu Naukowego oraz współwydawcą dwutomowych materiałów konferencyjnych o łącznej objętości 1052 stron;
- 30-letnią współpracę z Uniwersytetem w Grenoble we Francji, w ramach której odbywają się na przemian co trzy lata bilateralne kolokwia polsko-francuskie (najbliższe odbędzie się w przyszłym roku w Polsce);
- założenie w 1979 roku czasopisma naukowo-technicznego „Inżynieria Morska” przekształconego następnie w 1991 roku w „Inżynierię Morską i Geotechnikę” i pełnienie przez 30 lat funkcji redaktora naczelnego tego czasopisma;
- zainicjowanie i zorganizowanie jako przewodniczący licznych krajowych i międzynarodowych seminariów i sympozjów (np. *The Summer School on Two-Phase Medium Mechanics*, Gdańsk 1983, *First Trilateral Symposium on Geotextiles and Geomembranes*, Gdańsk 1987, *1st International Workshop on Hanogenization, Theory of Migration in Granular Bodies*, Gdańsk-Mierki 1995, *International Courses on Physical, Chemistry, Microbiology and Modelling Processes in Complex Media*, Gdańsk 2003 i 2005).

Drugi nurt to aktywny udział w organizowaniu szeregu konferencji krajowych i międzynarodowych oraz członkostwo Rad Redakcyjnych krajowych i zagranicznych czasopism naukowych. Z najważniejszych należy wymienić: Krajowe Konferencje Mechaniki Gruntów i Inżynierii Geotechnicznej i 11th Baltic Sea Conference, Gdańsk 2008 oraz czasopisma naukowe *Archives of Civil Engineering*, *Archives of Hydroengineering and Environmental Mechanics*, *Studia Geotechnica et Mechanica*, *Geotextiles & Geomembranes*, *Ground Improvement*, *Croatian Geotechnical Journal*.

W dowód uznania za wszechstronną kilkudziesięcioletnią działalność Profesor otrzymał szereg krajowych i zagranicznych odznaczeń i nagród. Z najważniejszych należy wymienić:

- Medal Komisji Edukacji Narodowej, 1978,
- Krzyże Kawalerski, 1974; Oficerski, 1993 i Komandorski, 1999 Orderu Odrodzenia Polski,
- Kawaler, 1982 i Komandor, 1986 Francuskich Palm Akademickich,

- Kawaler, 1986 i Oficer, 2005 Francuskiej Legii Honorowej,
- Oficer Narodowego Orderu Zasługi Republiki Francuskiej, 1996,
- Nagrodę Naukową Maxa Plancka, 1991,
- Nagrodę Międzynarodowego Komitetu Wielkich Sieci Elektrycznych, CIGRE, 1996.

Do tego trzeba dodać 24 medale okolicznościowe i wyróżnienia krajowe oraz 19 medali i wyróżnień przyznanych przez uniwersytety zagraniczne.

Za szczególne zasługi i wybitne osiągnięcia w edukacji, nauce i technice Profesor E. Dembicki uzyskał najwyższe honorowe wyróżnienia akademickie w postaci przyznania czterech tytułów i godności doktora honoris causa:

- Uniwersytetu J.Fouriera w Grenoble, 1986,
- Politechniki Wrocławskiej, 1999,
- Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie, 2002,
- Politechniki Łódzkiej, 2008.

Od roku 2004 Profesor jest formalnie na emeryturze, co jednak nie oznacza, że zakończył swoją działalność. Nadal, tak samo jak w latach wcześniejszych, jest aktywny zawodowo, troszczy się o dalszy rozwój Katedry, którą kierował przez 30 lat, o rozwój naukowy Zespołu badawczo-dydaktycznego, który stworzył. Ma ciągle nowe i ciekawe pomysły tematyki badawczej, którą należy podejmować i rozwijać.

Nadal kilka razy w tygodniu przychodzi do Katedry, aby przedstawiać nam swoje przemyślenia i pomysły, zapytać o ewentualne problemy, podyskutować o przyszłym rozwoju. Wydaje mi się jednak, a właściwie jestem pewien, że przychodzi także po to, aby nadal czuć atmosferę uczelni akademickiej, Katedry, Wydziału, a przede wszystkim swojej Alma Mater, na której studiował (1950-1956), pracował ponad 50 lat i której rozwojem kierował jako rektor (1984-1987).

Profesor nadal pozostaje czynny w pracach redakcyjnych (szczególnie stworzonej 30 lat temu „Inżynierii Morskiej i Geotechniki”). Konsultuje i recenzuje różnego rodzaju prace naukowe (w tym doktorskie i habilitacyjne) oraz opracowuje różnorodne ekspertyzy z zakresu geotechniki i budownictwa morskiego.

Przypadające 18 grudnia bieżącego roku 80-lecie urodzin Profesora stanowi znakomitą okazję do wyrażenia Mu należnego szacunku, uznania i wdzięczności za całość dokonań oraz do przekazania płynących z głębi serca życzeń wszystkiego najlepszego, dużo zdrowia, sił, a także zapału do inicjowania dalszego rozwoju geotechniki.

Całość dokonań skrótowo opisanych w rubryce „Zasłużeni geotechnicy” dedykuję jako wychowanek przede wszystkim Panu Profesorowi, a także wszystkim geotechnikom *ad perpetuam rei memoriam – na wieczną rzecz pamiątkę*.

Prof. dr hab. inż. Bohdan Zadroga, prof. zw. PG